

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри соціології та психології факультету №6
Харківського національного університету внутрішніх справ

Тюріної Валентини Олександрівни

про дисертацію **Костюченка** Максима Анатолійовича на тему: «Формування
лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-
виконавчої служби України у процесі професійної підготовки», представленої
на здобуття ступеня доктора філософії (PhD)

з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Актуальність дослідження Максима Анатолійовича Костюченка зумовлена важливістю формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки. Посилюють актуальність теми і вимоги вітчизняних нормативно-правових актів. Зокрема, у Концепції державної політики у сфері реформування ДКВС України, Положенні про проходження первинної професійної підготовки та підвищення кваліфікації особами рядового і начальницького складу ДКВС України, Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту» визначено необхідність покращення якості професійної освіти, упровадження принципів компетентнісного підходу, розвитку лідерського потенціалу майбутніх фахівців.

Отже, одним із першочергових завдань, що стоять перед сучасними закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання, є формування у майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України лідерської компетентності як професійно значущої якості особистості.

Результати аналізу змісту дисертації дають підстави вважати, що наукові положення та висновки, сформульовані в ній, є достатньо обґрунтованими та достовірними, що було забезпечено кількома чинниками.

Науковий апарат роботи має всі необхідні складники: об'єкт, предмет, мету дисертаційного дослідження, гіпотезу, завдання, методи; визначену наукову новизну та практичне значення; інформацію про апробацію і впровадження отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів. Вивчення наукових праць вітчизняних і закордонних учених, присвячених проблемі формування лідерської компетентності здобувачів вищої освіти, дозволили здобувачу здійснити таке:

уперше обґрунтувати педагогічні умови формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки (поглибити уявлення про лідерську поведінку шляхом відбору змісту соціально-гуманітарних дисциплін та впровадження додаткового спеціального он-лайн курсу «Лідерство офіцера кримінально-виконавчої служби»; використання навчальних ситуативних методів (ситуативний метод, метод конкретних ситуацій, метод кейсів) для набуття курсантами вмінь і навичок самостійно вирішувати проблеми професійної діяльності; застосування інтерактивних (діалогічно-дискусійних) технологій для формування комунікативних лідерських умінь та навичок; розкриття лідерського потенціалу курсантів засобами дослідницької діяльності); визначено сутність поняття «лідерська компетентність майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України» (інтегративна особистісна властивість, що охоплює мотивацію до лідерства, знання про історію та практику лідерства у Державній кримінально-виконавчій службі України, уміння самостійно вирішувати складні завдання і практичні проблеми кримінально-виправної діяльності, навички лідерської комунікації й організації командної роботи, здатність продуктивно організовувати своє особистісне зростання як професіонала і лідера);

удосконалити діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-

виконавчої служби України у процесі професійної підготовки завдяки використанню критеріїв (мотиваційно-особистісного, пізнавально-когнітивного та діяльнісно-результативного), відповідних їм показників і характеристики рівнів (високого, достатнього, елементарного);

подальшого розвитку набули наукові уявлення про зміст і структуру лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України (як єдності особистісного, когнітивного і діяльнісного компонентів) та особливості її формування шляхом моделювання цього процесу і розроблення відповідної структурно-функціональної моделі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні. Наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження М.А. Костюченка сформульовано чітко й послідовно, вони є змістовними та аргументованими. Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретичною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, опрацюванням значної кількості джерел, застосуванням сучасних методів досліджень, апробацією та впровадженням результатів роботи в практичну діяльність закладів вищої освіти.

Обґрунтування теми дисертації є методологічно, теоретично й технологічно переконливим, а сукупність завдань для її вирішення сприяє розкриттю теми та досягненню мети дослідження.

Аналіз основних положень дисертації і одержаних результатів свідчить про досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Зміст роботи відповідає поставленій меті і завданням дослідження. Висновкам, представленим у дисертації, притаманні повнота та логічність викладання, достатній рівень обґрунтованості і достовірності.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційна робота М.А. Костюченка складається з трьох розділів, кожний із яких можна вважати своєрідним внеском у вирішення проблеми формування лідерської

компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки.

У **вступі** науково коректно обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів, подано інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України»** – висвітлено теоретичні основи формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України, зокрема, охарактеризовано лідерську компетентність як предмет наукових досліджень, висвітлено зарубіжний досвід підготовки фахівців виправних установ, розкрито сутність, структуру і зміст лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України.

М.А. Костюченко акцентує увагу на тому, що лідерська компетентність майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України є інтегративною якістю особистості, що охоплює мотивацію до лідерства, знання про історію та практику лідерства у Державній кримінально-виконавчій службі України, уміння самостійно вирішувати складні завдання і практичні проблеми кримінально-виправної діяльності, навички лідерської комунікації й організації командної роботи, здатність продуктивно організовувати своє особистісне зростання як професіонала і лідера.

У другому розділі – **«Науково-методичні основи формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України»** – висвітлено науково-методичні основи формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної

кримінально-виконавчої служби України, її критерії, показники та рівні, стан сформованості цієї професійно значущої якості особистості.

З урахуванням структури лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України для діагностики її сформованості запропоновано три критерії, які характеризують її структурні компоненти, зокрема мотиваційно-особистісний, пізнавально-когнітивний та діяльнісно-результативний, і відповідні показники.

Мотиваційно-особистісному критерію сформованості лідерської компетентності відповідають такі показники як мотивація до вивчення специфіки лідерства та лідерської поведінки, розуміння необхідності опанування знань про управління та лідерство; лідерський потенціал та лідерські якості (наполегливість, рішучість, відповідальність); творче мислення, відкритість до нових ідей; самоорганізація, здатність до аналізу свого лідерського потенціалу та лідерської компетентності.

Пізнавально-когнітивний критерій лідерської компетентності має такі показники: розуміння місії установи виконання покарань, її цінностей, перспектив; загальне уявлення про управління та теорію й історію лідерства, сутність лідерського потенціалу та засобів лідерського впливу; обізнаність про теорію і практику лідерства у діяльності установ виконання покарань; знання вимог Кодексу етики та службової поведінки персоналу.

Діяльнісно-результативному критерію лідерської компетентності відповідають такі показники: уміння самостійно вирішувати складні завдання і практичні проблеми кримінально-виправної діяльності; уміння налагоджувати відносини з колегами та ув'язненими, раціонально вирішувати міжособистісні конфлікти, організовувати командну роботу; уміння висловлювати власну позицію в групі, аргументувати свою думку, брати участь у дискусіях зі службових питань; здатність продуктивно організовувати своє особистісне зростання як професіонала та лідера.

З урахуванням означеного вище виокремлено три рівні сформованості лідерської компетентності: елементарний, достатній і високий.

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна робота з формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки»** – обґрунтовано педагогічні умови формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки, охарактеризовано здійснення дослідно-експериментальної роботи з формування лідерської компетентності, зокрема зміст і методику впровадження педагогічних умов, розроблено структурно-функціональну модель формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки, подано результати формувального етапу експерименту, а також методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки.

Представлено результати педагогічного експерименту щодо формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України, під час якого було поглиблено уявлення курсантів про лідерську поведінку шляхом відбору змісту соціально-гуманітарних дисциплін та впровадження додаткового спеціального он-лайн курсу «Лідерство офіцера кримінально-виконавчої служби». Велике значення мало використання навчальних ситуативних методів (ситуативного методу, методу конкретних ситуацій, методу кейсів) для набуття курсантами вмінь і навичок самостійно вирішувати проблеми, що виникають під час здійснення професійної діяльності, застосування діалогічно-дискусійних технологій для формування у майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України комунікативних лідерських умінь та навичок, а також використання

ресурсів дослідницької діяльності для розкриття їхнього лідерського потенціалу.

У результаті педагогічного експерименту встановлено, що в експериментальній групі суттєво збільшилась кількість курсантів, які мають високий рівень сформованості лідерської компетентності (приріст становить +14,93 %). Приріст у контрольній групі склав +3,07 %. Значно зменшилась кількість курсантів, які мають елементарний рівень сформованості лідерської компетентності (на 55,23 % – в експериментальній та 29,23 % – у контрольній групі) за рахунок суттєвого збільшення кількості курсантів із достатнім рівнем сформованості лідерської компетентності (на 40,3 % і 26,16 % відповідно).

Після формувального етапу експерименту курсанти експериментальної групи мають переважно високий (22,39 %) і достатній (53,73 %) рівні сформованості лідерської компетентності. У контрольній групі ці дані становлять відповідно 12,31 % та 40,0 %. Порівняння рівнів сформованості лідерської компетентності в курсантів експериментальної і контрольної груп за допомогою критерію Пірсона підтвердило статистично значущі відмінності між розподілами ($\chi^2_{\text{емп}} = 8,51 > \chi^2_{\text{критич}} = 5,991$). Цим підтверджено результативність упровадження структурно-функціональної моделі та педагогічних умов формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки.

На основі проведеного дослідження розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки. Рекомендовано дотримуватись вимог системного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного підходів; під час викладання навчальних дисциплін «Історія України», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Пенітенціарна психологія», «Пенітенціарна педагогіка» та додаткового спеціального он-лайн

курсу «Лідерство офіцера кримінально-виконавчої служби» поглиблювати у курсантів уявлення про лідерство та лідерську поведінку; використовувати навчальні ситуативні методи (ситуативний метод, метод конкретних ситуацій, метод кейсів) для набуття курсантами вмінь і навичок самостійно вирішувати проблеми, які виникають в процесі здійснення професійної діяльності; застосовувати інтерактивні (діалогічно-дискусійні) технології для формування комунікативних лідерських умінь та навичок; розкривати лідерський потенціал курсантів засобами дослідницької діяльності тощо.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів наукової проблеми. Перспективними для подальших наукових розвідок є таке: дослідження особливостей розвитку лідерської компетентності офіцерів у системі підвищення кваліфікації; розроблення міжпредметних програм із формування у майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України лідерської компетентності; підготовка майбутніх офіцерів до формування лідерської компетентності персоналу установ виконання покарань тощо.

Достовірність та аргументованість результатів. Привертає увагу своєю обґрунтованістю експериментальна методика проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким використанням методів математичної статистики дали можливість М.А. Костюченку обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведена шляхом застосування методів математичної статистики. Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст і результати дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 204 найменування, та 8 додатків на

58 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок. Обсяг основного тексту складає 163 сторінки і містить 1 рисунок на 1 сторінці та 14 таблиць на 12 сторінках, що відповідає вимогам МОН України до обсягу дисертації, що представлена на здобуття ступеня доктора філософії.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практична значущість одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки, в яких ураховано специфіку лідерства та засобів лідерського впливу в діяльності установ виконання покарань;

- підготовлено та впроваджено в систему професійної підготовки навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін «Історія України», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Пенітенціарна психологія», «Пенітенціарна педагогіка» з урахуванням особливостей лідерства та лідерської комунікації в установах виконання покарань;

- запропоновано систему ситуативних і навчально-дослідницьких завдань для набуття курсантами вмінь самостійно вирішувати складні завдання та практичні проблеми кримінально-виправної діяльності.

Отримані результати дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх фахівців ДКВС України та інших правоохоронних структур, а також за умов адаптації розроблених матеріалів вони можуть використовуватися при проведенні занять із професійної підготовки з різними категоріями фахівців, на курсах підвищення кваліфікації.

Основні результати дослідження впроваджено в наукову діяльність (акт реалізації від 20.06.2023 р. № 15-65/а) та освітній процес (акт реалізації від 20.06.2023 р. № 15-66/а) Академії Державної пенітенціарної служби України, а також в освітній процес Львівського державного університету безпеки

життєдіяльності (акт реалізації від 14.09.2023 р.), Донецького державного університету внутрішніх справ (акт реалізації від 11.10.2023 р.), ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (довідка про впровадження № 123 від 01.03.2024 р.)

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи. Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано у 14 наукових працях, із них 5 наукових статей (1 – у співавторстві) – у фахових виданнях України (категорія «Б») у галузі педагогіки, 8 публікації – у матеріалах наукових конференцій та 1 методичні рекомендації.

У наукових працях повною мірою віддзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. Матеріали дисертаційної роботи М.А. Костюченка були обговорені на науково-практичних конференціях різного рівня.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Зазначимо, що під час роботи з дисертацією порушень академічної доброчесності не виявлено, текст роботи є оригінальним. Результати аналізу публікацій дисертанта засвідчив їх відповідність вимогам до оприлюднення результатів дослідження.

Зауваження та рекомендації щодо змісту та оформлення дисертації.

Високо оцінюючи дисертаційну роботу М.А. Костюченка вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження та вказати дискусійні моменти щодо вирішення автором наукового завдання:

1. Дисертантом представлено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки. Висловлюємо побажання щодо доцільності розроблення авторських рекомендацій і для студентів як майбутніх фахівців щодо активізації їхніх зусиль, спрямованих на розвиток лідерських якостей, а також відповідних умінь і навичок. Такі рекомендації суттєво посилили б практичне значення дисертації.

2. При розв'язанні першого завдання дослідження варто було б більш детально узагальнити зарубіжний досвід формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів та більше уваги приділити аналізу історичного аспекту.

3. Високо оцінюючи змістове наповнення I-го розділу, вважаємо, що доцільно було б розглядати структуру лідерської компетентності через призму діяльності офіцера Державної кримінально-виконавчої служби України, пов'язавши її з кваліфікаційною характеристикою.

4. У дисертації автором представлено низку заходів і засобів, що сприяють розвитку лідерської компетентності. У якості рекомендації висловлюємо думку про доцільність представлення цих матеріалів не лише у матеріалах дисертації, як це зробив автор, а й у відповідних навчально-методичних матеріалах англійською мовою для фахівців, які прагнуть розвинути свою лідерську компетентність у контексті міжнародної професійної і академічної мобільності.

5. Автором впроваджено в систему професійної підготовки додатковий спеціальний он-лайн курс «Лідерство офіцера кримінально-виконавчої служби», який було розроблено і реалізовано під час формувального етапу експерименту. У якості рекомендації висловимо думку щодо доцільності надання доступу до цього ресурсу не лише курсантам, а й усім, хто цікавиться

питаннями розв'язання проблеми формування і розвитку лідерських якостей і відповідної компетентності у закладах вищої освіти.

Однак зазначені зауваження не знижують високої теоретичної та практичної цінності проведеного наукового дослідження, яке є концептуальним, цілісним, завершеним, що робить вагомий внесок у розвиток освітніх, педагогічних наук.

Висновок. Результат аналізу дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Костюченка Максима Анатолійовича «Формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України у процесі професійної підготовки» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Костюченко Максим Анатолійович - заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії PhD з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент –
професор кафедри соціології та психології
факультету №6 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор педагогічних наук, професор

me
Валентина ТЮРИНА
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Відділ документування службової діяльності ХНУВС
"___" ___ 20__ р.
Фахівець ВДСВ Килимничева О.

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 19:53:10 30.05.2024

Назва файлу з підписом: Тюріна_ Відгук.pdf.p7s
Розмір файлу з підписом: 1.7 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Тюріна_ Відгук.pdf
Розмір файлу без підпису: 1.7 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ТЮРІНА ВАЛЕНТИНА ОЛЕКСАНДРІВНА
П.І.Б.: ТЮРІНА ВАЛЕНТИНА ОЛЕКСАНДРІВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 1689811484
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 19:53:10 30.05.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000D6DF3701CCF0A504
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.04.15 13:00